

Kur'ân'da Lanet Kelimesinin Semantik Analizi

Ramazan MEŞE*

Özet: Bu makalede lanet kavramının semantik analizi yapılacaktır. Bu kavram öncelikle etimolojik açıdan incelenecektir. Bu kavramın cahiliye döneminde nasıl kullanıldığı ve Kur'ân ile beraber nasıl bir anlam kazandığı üzerinde durulacaktır. Yine Kur'ân'da bu kavramın kimler için kullanıldığı ne ifade ettiğine de değinilecektir. Aynı şekilde hadislerde bu kavramın nasıl kullanıldığı üzerinde de durulacaktır. Lanet kelimesi, etimolojik olarak kovmak, hayırdan uzaklaştırmak, sövmek, cezalandırmak, engellemek ve beddua etmek gibi anlamlara gelir. Kelime Kur'an'da 36 ayette türevleriyle beraber 41 kez geçmektedir. Geçtiği yerlerde bağlamına göre kovmak, Allah'ın rahmetinden uzaklaştırmak ve cezalandırmak manalarında kullanılmıştır. Ayrıca lanet kelimesinin Kur'ân'da kâfirler, Ehl-i kitap ve fâsık Müslümanlar için kullanıldığı görülmektedir. Ancak kâfirler için kullanılan lanetin mahiyeti ile Müslümanlar için kullanılan lanetin mahiyeti aynı değildir.

Anahtar Kelimeler: Lanet, Kur'ân, Kavram, Semantik, Allah'ın rahmetinden kovulma.

Abstract: (Semantics Analysis Of Curse Word In Quran) In this study, semantics analysis of concept of curse will be made. Firstly, this concept will be examined etymologically. Then it will be dealt with how had been used this concept in period of jahiliyyah and how had been gained a meaning with Koran. Also it will be mentioned that this concept to whom used for and what mean of this concept. Moreover it will be dweled on how had been used this concept in hadiths. The word "curse" etymologically means to remove, to prevent from good deeds, to curse, to punish, to hinder and to say bad things. The word passes 41 times in 36 verses in the Quran with its derivatives. According the context where it appears, it is used as to remove, to repel from the mercy of Allah and to punish. Also the word curse is used for unbelievers and for the People of the Book and Muslims evildoers in the Qur'an. However, the nature of the curse for the Muslims and the nature of the curse for the unbelievers is not the same.

Key Words: Curse, Quran, Concept, Semantics, Be expelled from God's mercy.

* Arş. Gör., Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belâğatı Bilim Dalı, ramazanmese@nevsehir.edu.tr

Giriş

İnsanlar, kavramları kullanarak konuşur ve anlaşırlar. Şayet kavramlar, konuşan iki kişi veya toplum tarafından amaçlanan mananın dışında anlaşılıyorsa, o zaman iki tarafın birbirini doğru bir şekilde anlaması mümkün değildir. Bu durum, dini ve özellikle de Kur'ânî kavramlarda da böyledir. Kur'ân'ın doğru anlaşılmasında, Kur'ân'da geçen kavramların anlamlarının iyi tespit edilmesi, Kur'ân'ın anlaşılması için en başta gelen şartlardandır. Bundan dolayı Kur'ân kavramlarının anlaşılması için daha ilk dönemden itibaren İslâm âlimleri, konuyla ilgili hacimli eserler meydana getirmiş, böylece Kur'ân'ın doğru anlaşılmasına yardımcı olmuşlardır. Bu sahada yazılan eserlerin bir kısmı, Arap dilindeki kavramları, bir kısmı da sadece Kur'ân'da geçen kavramları ele almıştır. Kur'ânî kavramlarla iştiğal sonucunda semantik diye bir ilim ortaya çıkmış ve Kur'ân'daki kavramların anlaşılması için önemli bir alan haline gelmiştir.

Grekçe "*sémantiké-sémantikos*"dan gelen semantik kelimesi "*anlam veren, anlam belirten*" demektir. "*Semiologie*" tabiri de "*anlambilimi*"ne karşılık kullanılmaktadır. Arapça karşılığı "*İlmü'l-ma'na*"dır. Semantiğin birçok çeşitleri vardır: Analitique, structurale, synchronique, diachronique (historique) vs. Anlam ile kelimesini, kelime ile obje ilişkilerini, anlam değişikliklerini, kavram kargaşalığını, eş anlamlı, çok anlamlı kelimeleri ve onların yapısını vs. inceleyen bir bilim dalı olan semantiğin varlığı, dillerin çıkışı kadar eskidir ancak bir bilim dalı olarak kuruluşu çok eski değildir. Kısaca semantik bir bilim dalı olduğu kadar kavram kargaşasını önlemede, doğru anlamı bulmada bir metottur.¹

Lanet kelimesi, dilimizde Türkçeleştirip kullandığımız bir kelimedir. Bu kelimenin Türkçe karşılığı beddua olarak karşımıza çıkmaktadır. Farsça kötü anlamına gelen "*bed*" kelimesi ile Arapça "*dua*" kelimesinin oluşturduğu terkipli olan "*beddua*" da "*kötü dua*" anlamına gelir. Yani birinin başka birine lanet etmesi demek; onun aleyhine dua etmesi anlamındadır. Dilimizde kullanılan bu anlam göz önüne alındığında, Arapça Allah'ın rahmetinden kovma, uzaklaştırma karşılığı olan lanet kelimesinin Türkçeye aktarılırken herhangi bir anlam kaymasına uğramadığı görülür.

Lanet kelimesi Allah'ın rahmetinde uzaklaştırma, kovma, beddua gibi anlamlara gelmekle beraber bu kelimenin semantiğinin yapılması neticesinde daha farklı manalarda kullanıldığını görürüz. Nitekim birçok ayetin doğru anlaşılmasında katkı sağlayan hadisler aynı şekilde Arap şiiri ve cahiliye dö-

¹ İsmail Yakıt, "Semantik Analizler Işığında Kur'ân'da 'Reyb' ve 'Yakîn' Kavramları", *Kur'ân ve Dil-Dilbilim ve Hermenötik Sempozyumu*, 17-18 Mayıs 2001, Van, s. 51.

neminden gelen rivayetler göz önüne alındığında lanet kelimesi ve türevlerinin değişik manalarda da kullanıldığına şahit olmak mümkündür.

Bir kelimenin veya kavramın semantik analizi, ilk olarak o kavramın etimolojisini bilmek ile olur. Bundan dolayı bu çalışmamızda ilk olarak lanet kelimesinin etimolojik anlamını ele alacağız. Daha sonra bu kavramın Kur'an'daki kullanım alanlarına ve şekillerine değineceğiz.

Lanet Kelimesinin Etimolojik Analizi

Lanet kelimesi Arapçada *le-a-ne* (لَعْنٌ) fiilinin mastarı olan (لَعْنُ) kökünden isim olup çoğulu "*liân*" (لَعَان) ve "*leanât*" (لَعْنَات) dir.² Kovmak, hayırdan uzaklaştırmak³ sövmek⁴, cezalandırmak⁵, engellemek,⁶ lanet etmek ve beddua etmek⁷ gibi anlamlara gelir. Mesela; (لَعْنَةُ الْكَلْبِ أَوْ الذِّئْبِ) denildiği zaman bundan kasıt; "*Köpek ve tilkiyi kovdum*" yani; (طَرَدْتُ الْكَلْبَ أَوْ الذِّئْبَ) anlamında kullanılır.⁸

es-Sâhib İsmâ'il b. 'Abbâd (ö. 385/995) "*el-Muhît fi'l-Luğa*" adlı eserinde (اللُّغْنُ) kelimesinin aslının kovmak olduğunu söylemiş ve daha sonra bu kelimenin manasına sövmek ve cezalandırma gibi anlamların eklendiğini söylemiştir. Mesela; cahiliye döneminde krallara söylenen (أَيَّتُ الْلَعْنِ) yani "*Sizde laneti gerektirecek bir şey olmaya*" ibaresi sonradan eklenen bir anlamdır.⁹ Cahiliye döne-

² Muhammed b. Muhammed el-Huseyn ez-Zebîdî, *Tâcu'l-Arûs*, Thk. Abdulkerim Azbâvî, Dâru Tûrasî'l-Arabî, I. Baskı, Kuveyt 2001, XXXVI/ 119; Butrûs el-Bustânî, *Muhîtu'l-Muhît*, Mektebetü Lübnan, Beyrut 1987, s. 818.

³ Ebu'l-Huseyn Ahmed b. Fârîs, *el-Mucmel fi'l-Luğa*, Müessesetü'l-Risâle, II. Baskı, Beyrut 1986, s. 809; Ebu'l-Hasan Ali b. İsmail b. Sîde, *el-Muhkem ve'l-Muhîtu'l-'Azam*, Thk., Abdülhâmid Hendâvî, Dâru'l-Kutûbî'l-İlmiyye, Beyrut 2000, 2/158; Ebu Kasım Carullah Mahmud b. 'Umer Ahmed ez-Zemahşerî, *Esâsu'l-Belâğa*, Thk. Muhammed Bâsil Uyûnu's-Su'ûd, Dâru'l-Kutûbî'l-İlmiyye, Beyrut 1998, II/171; el-Bustânî, *a.g.e.*, s. 818; Sa'îd b. 'Abdillâh b. Mihâil eş-Şertûnî, *Akrebu'l-Mevârid fi Fusahî'l-'Arabîyye ve's-Şevâhid*, Mektebetü Ayetullah, İnan 1983, s. 1148; Cübran Mes'ud, *er-Râid*, Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, XII. Baskı, Beyrut 1996, s. 692.

⁴ Fuad Efram el-Bustânî, *el-Muncidu'l-Ebcedî*, Dâru'l-Meşrik, X. Baskı, Beyrut 1986, s. 873.

⁵ Halil b. Ahmed el-Ferâhîdî, *Kitâbu'l-'Ayn*, Thk., Abdülhâmid Hendâvî, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, I. Baskı, Beyrut 2003, IV/90.

⁶ Muhammed b. Yakûb el-Firûzâbâdî, *el-Kamûsu'l-Muhît*, Dâru'l-Hadîs, Kahire 2008, s. 1476.

⁷ Serdar Mutçalı, *Arapça Türkçe Sözlük*, Dağarcık, İstanbul 1995, s. 799.

⁸ ez-Zemahşerî, *Esasü'l-Belâğa*, II/171; İbrâhîm Mustafâ, Ahmed Hasan ez-Zeyyât, Hâmid 'Abdulkâdir ve Muhammed 'Ali en-Neccâr, *el-Mu'cemu'l-Vasîl*, Kahire ts., s. 829.

⁹ es-Sâhib İsmâ'il b. 'Abbâd b. Veziran b. el-'Abbâs, *el-Muhît fi'l-Luğa*, Thk., Muhammed Hasan el-Yasin, Dâru Alemu'l-Kutub, I. Baskı, Beyrut 1994, 2/50; Ayrıca bk., Fuad Efram el-Bustânî, *a.g.e.*, s.873.

minde Araplar bu kelime ile krallarını selamlarlardı. Yani burada “*Ey Melik! Kendisine lanet edilen şeyden uzak olasın*” demek isteniyordu.¹⁰ Bu şekilde selamlanma ilk olarak Yarûb b. Kahtan için kullanılmıştır. Esasında bu ifade mecaz bir ifadedir.¹¹ İbn Manzûr (ö. 711/1311) bu kullanımdan dolayı lanet kelimesinin hayırdan uzaklaştırma ve kovma olduğunu söylemiştir.¹² (اللَعْنُ) mastar olarak cezalandırma manasındadır. (المُعَذَّبُ) ise (المَلْعُنُ) anlamındadır.¹³ Yani Allah her kimi rahmetinden uzak tutarsa ebedi olarak azap çekecektir.¹⁴ Kısacası lanet, Allah'ın rahmetinden uzak olmak beddua etmek gibi manalara gelmekle beraber dilimizde de lanet kelimesi yerleşik olarak kullanılmaktadır.¹⁵

Lanet kelimesinin isim ve fiil türevleri şu şekildedir;

-(لَعْنُ) veya mastarı (التَّلْعِينُ) lanet kelimesinin türevlerinden olup, işkence etmek, eziyet etmek, azap vermek, cezalandırmak, bir şeyden men etmek gibi anlamlara gelip (التَغْذِيبُ) bu kelimeye karşılık gelir.¹⁶

-(اللَّعْنَةُ) kelimesi, kızma yoluyla birini uzaklaştırmak ve kovmak manasına gelen lanet kelimesinin bir türevidir. Bir diğer deyişle Allah tarafından ahirette bir ceza olup dünyada ise Allah'ın rahmetinden ve başarısından kopma anlamına gelir. Ayrıca bir insanın başkası aleyhine dua etmesine de denir.¹⁷ Kur'ân'da bu kavram azap anlamına gelir.¹⁸ Yine (اللَّعْنَةُ) kelimesi Allah'ın dünyada kulunu rahmetinden kesmesi demektir. Nitekim bu, bir cezalandırma şeklidir.¹⁹ Bundan dolayı Allah'ın lanet ettiği herkes Allah'ın rahmetinden uzaklaşmış ve azabı hak etmiş olurlar.²⁰

¹⁰ İbn Sîde, *a.g.e.*, 2/159; Ebu'l-Fadl Cemâluddin Muhammed b. el-'İzz b. el-Mukerrem el-Ensârî İbn Manzûr, *Lisanu'l-'Arap*, Dârul-Sâdir, Beyrut ts., XIII/388; Ayrıca bk., ez-Zebîdî, *a.g.e.*, XXXVI/120.

¹¹ ez-Zemahşerî, *Esasü'l-Belâğâ*, II/171; ez-Zebîdî, *a.g.e.*, XXXVI/120.

¹² İbn Manzûr, *a.g.e.*, XIII/388

¹³ Halil b. Ahmed, *a.g.e.*, IV/90; ez-Zebîdî, *a.g.e.*, XXXVI/121.

¹⁴ Halil b. Ahmed, *a.g.e.*, IV/90; İbn Manzûr, *a.g.e.*, XIII/388.

¹⁵ Suheyl Sâbân, *Mucemu Elfâzi'l-Arabiyye fi'l-Lügati't-Türkiyye*, Mektebetü'l-Melik Fehd, Riyad 2005, s. 170.

¹⁶ ez-Zebîdî, *a.g.e.*, XXXVI/122, el-Firûzâbâdî, *a.g.e.*, s., 1476 ; Fuad Efram el-Bustânî, *a.g.e.*, s.873; Cübran Mes'ud, *a.g.e.*, s., 692.

¹⁷ Halil b. Ahmed, *a.g.e.*, IV/90; İbn Sîde, *a.g.e.*, 2/159; İbn Manzûr, *a.g.e.*, XIII/389; Râğıb el-İsfahânî, *Müfredâtu Elfâzu'l-Kur'ân*, Thk., Safvan Adnan Dâvûdî, Daru's-Samiyye, IV. Basıkı, Beyrut 2009, s. 741.

¹⁸ İbn Sîde, *a.g.e.*, 2/159.

¹⁹ Fuad Efram el-Bustânî, *a.g.e.*, s. 873.

²⁰ İbn Manzûr, *a.g.e.*, XIII/388.

-(اللَّعِينِ) kelimesi sövülmüş, küfür edilmiş manasında olup lanet kelimesinin isim türevlerindendir.²¹ Aynı zamanda kovulmuş manasına da gelir.²² Şeytana verilmiş bir sıfat olarak kullanılır. Çünkü şeytan göklerden uzaklaştırılmış ve kovulmuştur.²³ Yine tarlalarda insanları korkutmak için kullanılan insan şeklindeki korkuluklara da bu isim verilir.²⁴ Tilki için de bu (اللَّعِينِ) kelimesi kullanılır. Aynı şekilde kaçak, kovulmuş adam (الرجل الطريد) için de (اللَّعِينِ) kelimesi kullanılır. Ayrıca herkes tarafından çokça lanet edilen kimseye de bu ad verilmiştir.²⁵ denildiği zaman bundan “Allah şeytani cennetten ve hayırdan uzaklaştırdı” şeklinde anlaşılabilir.²⁶ Mesela (رَجُلٌ لَّعِينٌ) veya (رَجُلٌ مَلْعُونٌ) denildiği zaman uzaklaştırılmış, kovulmuş adam anlamına gelir. Bu konuda şair Şemmâh;²⁷

ذَعَرْتُ بِهِ الْقَطَا، وَ نَفَيْتُ عَنْهُ مَقَامِ الذَّنْبِ، كَالرَّجُلِ اللَّعِينِ

“Bağır tlak kuşu ile kurdu korkuttum ve ondan kurdu kovulmuş adam gibi uzaklaştırdım.”

-Yine (اللَّعْنَةُ) ise çok lanet eden kimseye verilen isim olup, lanet kelimesinin isim türevlerindendir.²⁸ (اللَّعْنَةُ) da “lam” harfi damme ile yazılırsa insanların kötülüğünden dolayı kendisine lanet ettiği kimse anlamına gelir.²⁹ ez-Zemahşerî (ö. 583/1143) (اللَّعْنَةُ), kelimesinin, güldürü (الضُّحْكَةُ) gibi olduğunu söylemiştir. Yine (اللَّعْنَةُ) kelimesinin ise gülmeyi çok seven, çok gülen (الضُّحْكَةُ) gibi olduğunu söylemiştir.³⁰

-Lanet kelimesinin bir diğer türevi olan (التَّلَاعُنُ), lafızda küfürleşme (التَّشَامُ) gibidir.³¹ Fakat (التَّشَامُ) “teşâum” karşılıklı iki kişi tarafından yapılırken her iki taraf da sövme olayında bulunur. (التَّلَاعُنُ) “telâun” da ise her iki taraf

²¹ Halil b. Ahmed, *a.g.e.*, IV/90; eş-Şertûnî, *a.g.e.*, s. 1148.

²² ez-Zemahşerî, *Esasü'l-Belâğa*, II/171.

²³ İbn Sîde, *a.g.e.*, 2/158; ez-Zebîdî, *a.g.e.*, XXXVI/120.

²⁴ es-Sâhib b. Abbâd, *a.g.e.*, II/50; İbn Manzûr, *a.g.e.*, XIII/388; ez-Zebîdî, *a.g.e.*, XXXVI/120.

²⁵ İbn Sîde, *a.g.e.*, 2/158; el-Firûzâbâdî, *a.g.e.*, s. 1476; ez-Zebîdî, *a.g.e.*, XXXVI/119.

²⁶ Ebu'l-Huseyn Ahmed b. Fârîs, *Mu'cemu Mekâyisi'l-Luğa*, Thk., Abdusselâm Muhammed Harûn, Dârul Fikr, Beyrut 1979, X/252; ez-Zebîdî, *a.g.e.*, XXXVI/118.

²⁷ İbn Manzûr, *a.g.e.*, XIII/388.

²⁸ İsfahânî, *a.g.e.*, s. 741; es-Sahib b. Abbad, *a.g.e.*, II/50; Cübran Mes'ud, *a.g.e.*, s. 692.

²⁹ Halil b. Ahmed, *a.g.e.*, IV/90; Ahmed b. Fârîs, *el-Mucmel fi'l-Luğa*, s. 809; İbn Sîde, *a.g.e.*, 2/158; el-Firûzâbâdî, *a.g.e.*, s. 1476; ez-Zebîdî, *a.g.e.*, XXXVI/120; İsfahânî, *a.g.e.*, s. 741; Fuad Efram el-Bustânî, *a.g.e.*, s. 873.

³⁰ ez-Zemahşerî, *Esasü'l-Belâğa*, II/171.

³¹ İbn Sîde, *a.g.e.*, 2/159.

lanetleşme olayında bulunmayabilir sadece birisi bunu yapabilir. Veya bu iş karşılıklı olabilir.³²

-Yine lanet kelimesinin türevlerinden olan (مَلْعُون) kelimesi ism-i mef'ûl olarak sövülmüş, kovulmuş, lanetlenmiş olup ve Arapçadan Türkçeleştirip kullanılan mel'ûn anlamına gelir. Cemisi ise (مَلَاعِين) dir. es-Sibeveyh (ö. 180/796) bu kelimenin çoğul yapılması konusunda; bu tarz kelimelerin çoğulları müzekkerde "vav" ve "nun" ile, müenneste "elif" ve açık "te" ile de yapıldığını, fakat bu babtan gelen isimlere benzetme amacı ile burada bu kelimenin cemisi kesre yapılarak geldiğini söylemiştir.³³

- Lanet kelimesinin kullanılan bir diğer türevi ise (التعن) kelimesidir. (التعن) denildiği zaman yani bir kişinin bedduasında kendisine de hasmına da yer vermesi ve şöyle demesi (على الكاذب مني و منك اللعنة) yani " *Benden ve senden hangimiz yalan söylüyorsa Allah'ın laneti onun üzerine olsun*" der.³⁴ Yine bir kişi (التعن نفسه) derse (التعن فلان) demiş olur.³⁵

-Lanet kelimesinin bir diğer isim türevi (المَلْعَنَة) olup çoğulu (المَلَاعِن) şeklindedir. Bu kelime hacet giderilen yerler için kullanılır.³⁶ Bu şekilde isimlendirilmesinin sebebi bu yerlerde hacet giderilmesin yanlış bir davranış olarak kabul edilmesidir. Zira bu yerler insanların evleri, yol üstleri, ağaç gölgeleri gibi yerlerdir.³⁷ Bir hadiste Peygamber Efendimiz (s.a.s.) (إِتَّقُوا الْمَلَاعِنَ وَ أَعَدُّوا النَّبِيلَ) "*İnsanların oldukları yerlerde hacet gidermeyin ve hacetten önce taşlar hazırlayınız*" buyurmuştur. (المَلَاعِن) olarak isimlendirilmesinin sebebi bir kişinin nehir kenarında yolda ve ağaç gölgesinde ihtiyacını gidermesi sonucu oradan geçen insanların ona lanet etmelerinden dolayıdır.³⁸

-(لَاعَنَ) kelimesi de lanet fiilinin fiil türevlerinden biri olup müşareket ifade eder. Birisi için (لَاعَنَ إِمْرَأَتَهُ) denildiği zaman liân veya mülâane olarak bilinen hüküm kast edilmiş olur. Öyle ki bir erkek eşine başkası ile zina etti deyip iddia ederse hâkim aralarında mülâane (lanetleşme) yapar. Yani adam Allah'ı şahit tutarak, karısını açık ve seçik bir şekilde zina ederken gördüğünü dört defa söyler, beşincisinde "*Eğer yalan söylüyorsam Allah'ın laneti üzerime olsun*"

³² Halil b. Ahmed, a.g.e., IV/91; ez-Zebîdî, a.g.e., XXXVI/120; İsfahânî, a.g.e., s. 741.

³³ İbn Sîde, a.g.e., 2/158; ez-Zebîdî, a.g.e., XXXVI/119.

³⁴ Halil b. Ahmed, a.g.e., IV/90.

³⁵ İsfahânî, a.g.e., s. 741.

³⁶ es-Sahib b. Abbad, a.g.e., II/51; İbn Sîde, a.g.e., 2/159; el-Firûzâbâdî, a.g.e., s. 1476; eş-Şertûnî, a.g.e., s. 1148.

³⁷ eş-Şertûnî, a.g.e., s. 1148.

³⁸ ez-Zebîdî, a.g.e., XXXVI/120-121; eş-Şertûnî, a.g.e., s. 1148.

der. Sonra karısı dört kere, Allah'ı şahit tutarak kocasının yalan söylediğini ifade eder, beşincisinde "Eğer o doğru söylüyorsa Allah'ın gazabına uğrayayım" der. Hâkim ve dinleyici topluluk huzurunda bu yeminleşme yapılırca bazı müctehidlere göre evlilik bağı da çözülmüş olur.³⁹ İşte bu durumun hepsine adamın (عليه لعنة الله إن كان من الكاذبين) ve kadının (عليها لعنة الله إن كان من الصادقين) sözlerinden dolayı liân (لعان) veya mülaâne (مُلاعن) denir. Yine her iki eş için "lanetleştiler" (تَلَّعَنَ - اِتَّلَعَنَ) denmesi de caizdir. Aynı şekilde adam için (قَدِ اِتَّلَعَنَ لَمْ تَلَّعِنَ) "Adam mülaâne yaptı, kadın lanetlenmedi" denildiği gibi ve kadın için de (قَدِ اِتَّلَعَنَتْ) "Kadın mülaâne yaptı, adam lanetlenmedi" şeklinde de kullanılabilir. Veya hâkim için (لَاعَنَ الْحَاكِمَ بَيْنَهُمَا لِعَانًا) "Hakim aralarında mülaâne yaptı" şeklinde de kullanılabilir.⁴⁰ İslam'da buna (مِبَاهِلَةٌ) mübâhele de denir.⁴¹

-Lanet kelimesi için kullanılan bir diğer fiil türevi (تَلَّعَنَ) kelimesidir. (تَلَّعَنَ الْقَوْمَ) denildiği zaman yine (لَعَنَ بَعْضُهُمْ بَعْضًا) "Bazısı bazısını lanetledi" anlamına gelir.⁴²

Lanet Kelimesinin Terim Anlamı

Lanet, hayırdan kovma ve uzaklaştırma demektir. Allah'ın lanetinin kişinin üzerine olması ise; Allah'ın rahmetinden uzaklaştırılıp, azaba müstahak olması, bunun dilenmesi, arzu edilmesi, beddua yapılması demektir.⁴³ Râğîb el-İsfahânî'ye göre, gazab ve kızmakla reddetme ve uzaklaştırma demektir ki; bu, Allah Teâlâ tarafından olup, ahiret gününde bir ceza, dünyada ise o kimseye olan rahmet ve muvaffakiyetinin sona ermesi şeklinde tezahür etmektedir. Aynı lanet, insan tarafından yapılırca, yapılan kişi hakkında aleyhte bir dua şeklinde tezahür etmektedir.⁴⁴ Türk Dil Kurumu ise lanet kelimesinin anlamını Tanrı'nın sevgi ve ilgisinden yoksun olma ve beddua ve ters, berbat, çok kötü olarak vermiştir.⁴⁵

Kur'an-ı Kerim'deki bir kavramı anlamak için Arapların risâlet gelmeden önceki anlayış, alışkanlık ve uygulamalarından haberdar olmak gerekir. Dolayısıyla lanet kavramının anlaşılması da cahiliye devrinde bu kavramın nasıl kullanıldığı bilmekten geçer. Kur'an'daki bir kavramın semantik analizi ilk ola-

³⁹ Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrı vd., Kur'an Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, DİB. yay., Ankara 2008, IV/55-56.

⁴⁰ ez-Zebîdî, a.g.e., XXXVI/121.

⁴¹ ez-Zebîdî, a.g.e., XXXVI/121.

⁴² İbn Sîde, a.g.e., 2/159

⁴³ İbn Manzûr, a.g.e., XIII/388.

⁴⁴ el-İsfahânî, a.g.e., s.741.

⁴⁵ TDK., Büyük Türkçe Sözlük (http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts)

rak bunu gerektirir. Bundan dolayı lanet kelimesinin İslam'dan önceki anlam alanlarına bakmak gerekirse ilk olarak (لَعِين) kelimesinin, kabilesinden kovulan biri için kullanıldığını görürüz. Öyle ki cahiliye devri sosyal hayatı kabile hâkimiyetinin ağırlığı açıkça görülmekteydi. Toplumda herkes kabilelerin kural ve kaidelerine uymak zorunda idi. Kabiledaki bir üye üzerine düşen vazifeleri yaptığı ve kabilenin şerefine taşıdığı sürece kabilenin şefkat ve himayesinden yararlanırdı. Fakat bir suç işlediğinde veya kabilesinin şerefine uymayan ve kabilesini şerefine lekeleyen bir davranışta bulunduğu zaman aile ve aşiretinin nasihatlerini dinlemediğinden dolayı kabilesinin himayesini yitirirdi. Bu duruma gelen üyeye (لَعِين) denilirdi. Yani kovulmuş bir halde kabilesinden uzaklaşıp başka bir kabilenin himayesine girmek için oradan ayrılırdı. Aynı şekilde bu kişiye (الخليع) ve (الطريد) de denir.⁴⁶

Lanet kelimesinin cahiliye döneminde uzaklaştırma ve kovma anlamına da geldiğini gördük. Bu anlam Allah'ın rahmetinden uzak olduğu için lâin (لَعِين) olan yani daha önce belirttiğimiz gibi kovulmuş olan şeytan için kullanılmıştır.

Daha önce de geçtiği gibi cahiliye döneminde lanet kavramı ile ilgili bir diğer anlayış ise Arapların krallarını (أبيت اللعن) "Sizde laneti gerektirecek bir şey olmaya" şeklinde selamlarıydı.⁴⁷

İslam zuhûr ettikten sonra ise lanet kelimesinin anlam alanları Kur'ân'la birlikte biraz daha genişlemiştir. İslam Hukukunda bir hüküm olarak yerini alan lâin, ayetlerde lanet kavramının kullanılmasına istinaden verilen bir kavramdır. Yine mübâhele ayeti olarak bilinen Âl-i İmrân sûresi 61. ayetteki (نبتهل) kelimesinin müradifi olan lanet kelimesine istinaden bu ayete mülâane (lanetleşme) ayeti denmiştir.⁴⁸ Bunların ileride daha geniş bir şekilde açıklayacağız. Şimdi ise Kur'ân'da lanet kavramına bakalım:

Kur'ân'da Lanet Kavramı

Kur'ân-ı Kerim'de lanet kelimesi toplam 41 yerde türevleriyle⁴⁹ kullanılıp 36 ayette geçmektedir. Genel olarak sözlükte kovma, hayırdan uzaklaştırma anlamına gelen lanet, Kur'ân'da ise dünyada Allah'ın rahmet ve yardımını kesmesi, ahirette ise cezalandırması demektir. Allah'ın dışındaki varlıkların

⁴⁶ Cevâd 'Alî, a.g.e., 4/410

⁴⁷ es-Sahib b. Abbad, a.g.e., II/50, Ayrıca bk; Fuad Efram el-Bustânî, a.g.e., s. 873.

⁴⁸ Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıçı vd., a.g.e., I/589.

⁴⁹Muhammed Fuâd Abbubâki, Mu'cemu'l-Müfehres Lı Elfâzı'l-Kur'ân'l-Kerim, Dâru'l-Kütubu'l-Mısriyye, Kahire 1945, s. 650.

lâneti ise, genellikle beddua anlamını taşımaktadır. İbn Manzûr (ö. 711/1311) Kur'ân'daki lanet kelimesinin Allah'a nispet edilmesi durumunda gazap manasına geleceğini söylemiştir.⁵⁰

Kur'ân'da lanet ayetleri genel olarak ele alındığında bunların büyük bir çoğunluğunun lanetlenenlerle ilgili olarak kullanıldığı görülmektedir. Lanetlenen gruplar genellikle inanç grupları olmakla beraber bunun yanında bazı kötü davranışlarından dolayı lanetlenenler de vardır. Yine şeytan, kavimler ve Firavun'un da lanetlendiği görülmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'de Allah'ın (c.c.) lanetlediği grupların bazıları şunlardır: Kâfirler;⁵¹ Allah'a verdikleri sözden dönen İsrailoğulları;⁵² inatlarından dolayı kalplerinin imana kapalı olduğunu söyleyenler;⁵³ Allah Resûlü'ne (s.a.s.) eziyet edenler;⁵⁴ namuslu kadınlara zina iftirasında bulunanlar;⁵⁵ yeryüzünde fitne fesat çıkartanlar;⁵⁶ münafıklar, kalplerinde hastalık bulunan ve piyasada müminlerin kusurlarını arayarak kötü haberler yapıp bunları yayanlar;⁵⁷ Allah'ın indirdiği ve bildirdiği gerçekleri ve delilleri gizleyenler⁵⁸ ve zulmeden zalimler.⁵⁹ Ayrıca Kur'ân'da bunların dışında lanetlenmiş bir ağaçtan da bahsedilmektedir.⁶⁰

Kur'ân-ı Kerim'de lanetlenen gruplar düşünüldüğünde, bağlam gözetilmek kaydıyla, bu kelimenin farklı anlamlarda kullanılması mümkündür. Mesela; Ahzâb suresi 64. ayette Allah (c.c.); (إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا) "Şu muhakkak ki, Allah kâfirleri rahmetinden kovmuş ve onlara çılgın bir ateş hazırlamıştır" buyurmuştur. Allah'ın burada kâfirlere lanet ettiği buyrulmaktadır. Bu anlamdaki lanet müminler için kullanılması düşünülemez. Çünkü Allah müminlerin dostu ve yardımcısıdır. Yine birçok hadiste kullanılan lanet ile bu ayette geçen lanet aynı değildir. Bu sebeple müminler hakkında kullanılan lanet tabirinin, onu iyi

⁵⁰ İbn Manzûr, a.g.e., XIII/388.

⁵¹ Ahzâb, 33/64.

⁵² Mâide, 5/13.

⁵³ Bakara, 2/88.

⁵⁴ Ahzâb, 33/57.

⁵⁵ Nûr, 24/23.

⁵⁶ Ra'd, 13/25.

⁵⁷ Ahzâb, 33/60-61.

⁵⁸ Bakara, 2/159.

⁵⁹ Hûd, 11/18.

⁶⁰ İsrâ, 17/60.

ve salih kimselerin mertebesinden uzaklaştırma,⁶¹ işlediği günah ölçüsünde cezalandırma ve o ölçüde cennetten mahrum bırakma⁶² hakaret etme ve hor görme gibi mecazi bir mana ifade edeceği belirtilmiştir.

Kur'ân'da lanet kelimesi kullanılırken bazen sadece Allah'ın laneti⁶³, bazen Allah'ın laneti ile meleklerin ve insanların laneti beraber,⁶⁴ bazen diğer peygamberin diliyle lanet edilmiş⁶⁵, bazen lanetleyicilerin laneti,⁶⁶ bazen mütekelimi gayrı vahde sığası kullanılarak biz lanet ettik şeklinde,⁶⁷ bazen ise insanlar ateşe girdiklerinde dindaşlarına ve fikirdaşlarına lanet etmeleri⁶⁸ şeklinde kullanılmıştır.

Allah'ın laneti ayet ve hadislerde bazen tek başına⁶⁹ bazen Allah'ın laneti, melekler ve bütün insanların laneti ile beraber⁷⁰ bazen sadece meleklerle⁷¹ ve bazen de Hz Peygamber (s.a.s.) ve diğer peygamberlerin laneti⁷² şeklinde zikredildiği görülmektedir.

Hız. Peygamber'in (s.a.s.) lanet etmesini ise hadislerde görmekteyiz. Genel de Hız. Peygamber'in (s.a.s.)laneti tek başına⁷³ kullanılırken bazen Allah'ın

⁶¹ Ebu'l-Bekâ el-Hüseyni el-Kefevî, Külliyyatu Mu'cemu fi Mustalahâtü'l-Furûk'l-Lüğaviyyi, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1997, Lanet Mad.; Muhammed Ali b. Ali et-Tahânevî, Keşşâfu İstilahatü'l-Funûn, (Trc., Abdullah el-Hâlidî), Thk., Ali Dehrûc, Mektebetü Lübnân, Beyrut 1996, Lanet mad.

⁶² Bedruddin Ebu Muhammed Mahmûd b. Ahmed el Aynî, Umdetü'l-Kâri Şerhu Sahihî'l-Buhârî,, Mısır 1972, VIII/471.

⁶³ Bakara, 2/89.

⁶⁴ Bakara, 2/161.

⁶⁵ Mâide, 5/78.

⁶⁶ Bakara, 2/159.

⁶⁷ Nisâ, 4/47.

⁶⁸ Arâf, 7/38; Ankebût, 29/25.

⁶⁹ Bakara, 2/88, 89, 156, vb., Ayrıca bk., Ebû Dâvud, Süleyman b. el-Eş'as, es-Sicistânfî, Sünen, Thk. 'İzzed 'Ubeyd ed-Da'âs v.d., Dâru İbn Hazm, Beyrut, 1997, Edeb, 53; Ebû 'Îsâ Muhammed b. 'Îsâ et-Tirmizî, el-Câmi'u'l-Kebîr, Thk., Beşşâr 'Avvâd M'arûf, Dâru'l- Ğarbi'l-İslâmî, Beyrut, 1996, Birr, 48. (I, 519)

⁷⁰ Bakara, 2/161

⁷¹ Muslim b. el-Haccâc el-Kuşeyrî, Sahîh-i Muslim, Thk., Muhammed Fuâd Abdulbâki, Dâru'l-Kutubi'l- İlmîyye, Beyrut, 1991, Köle Azadı, 18.

⁷² Tirmizî, Kader, 17.

⁷³ Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şuayb Ali en-Nesâî, Sünen, Thk., İbn Hasan Âlî Selmân, Mektebetü'l-Me'arif, Riyad ts., Siyâm, 2.

laneti ve duası kabul edilen diğer peygamberlerin laneti⁷⁴ ile kullanıldığı görülmür.

Meleklerin laneti ise Allah'ın ve bütün insanların laneti⁷⁵ ile kullanılmakla beraber bazen Allah'ın laneti ile birlikte kullanılmakta⁷⁶ ve bazen de sadece meleklerin laneti⁷⁷ olarak kullanılmaktadır.

Bir diğer lanet şekli ise insanların lanetidir. İnsanların lanet etmesi bu dünyada ferdi olarak gerçekleşeceği gibi ahirette de insanlar ateşe girdikçe birbirine lanet edeceklerdir.⁷⁸

Kur'ân'da karşılaştığımız lanet şekillerinden birisi de *lanetleyicilerin laneti* olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim Kur'ân'da: (إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ) (وَالْهُدَىٰ مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَٰئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ) "*İndirdiğimiz açık delilleri ve kitapta insanlara apaçık gösterdiğimiz hidayet yolunu gizleyenlere hem Allah hem de bütün lanet ediciler lanet eder*"⁷⁹ buyrulmaktadır. Fakat burada "*lanetleyicilerin laneti*" ifadesi ile lanet ediciler olarak kimin kastedildiği hakkında farklı yorumlar yapılmıştır. Rebia (ö. 15/636) ve Katâde'ye (ö. 23/643) göre bu ayetteki lanetleyiciler melekler ve müminlerdir. Mücahid (ö. 104/722) ve İkrime (ö. 118/725) ise buradaki lanetleyicilerin kim oldukları ile ilgili olarak "*Bunlar haşerat ve diğer hayvanlardır. İlmîni gizleyen kötü âlimlerin günahlarından dolayı kuraklığa maruz kaldıkları için onlara lanet ederler*" demişlerdir. Yine bu ayetteki lanetleyicilerin melekler ve müminler olduğuna dair birtakım görüşlerde serdedilmiştir.⁸⁰ Taberî (ö. 310/923) ise buradaki lanetleyicilerin müminler ve melekler olduğunu söylemiştir. Çünkü Allah kâfirlerin lanetleneceğini ve bunu da Allah, melekler ve insanları hepsinin yapacağını Bakara 161. ayette (إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا) (وَهُمْ كُفَّارٌ أُولَٰئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ وَالْمَلَائِكَةِ وَالنَّاسِ أَجْمَعِينَ) "*(Ayetlerimizi) inkâr etmiş ve kâfir*

⁷⁴ Tirmizî, Kader, 17.

⁷⁵ Bakara, 2/161.

⁷⁶ Müslim, Köle Azadı, 18.

⁷⁷ Ebu Muhammed b. yezîd el-Kazvîni İbn Mâce, Sünen, Thk., İbn Hasan Âlî Selmân, Mek-tebetü'l-Me'arif, Riyad ts., Ticaret, 45.

⁷⁸ 'Arâf, 7/38.

⁷⁹ Bakara, 2/159.

⁸⁰ Ahmed b. Ömer el-Kurtubî, Câmi'u'l-Ahkâmî'l-Kur'ân, Thk., Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2006, II/483; Abdulkâhir el-Cürcanî, Derecü'd-Dürer, Tal'at Ferhat ve Muhammed Udeyb Şekûr, Dâru'l-Fikr, Beyrut 2009, I/268.

olarak ölmüşlere gelince, işte Allah'ın, meleklerin ve tüm insanların lâneti onların üzerindedir" bildirmiştir.⁸¹

Allah Kur'ân'ı Kerim'de dünyada gerçekleşecek lanetten bahsetmekle beraber bir de ahretteki lanetten bahsetmektedir.⁸² Bu dünyada Allah'ın lanet etmesi ile alakalı olarak Hud suresi 60. ayette (وَأْتِئُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً) "Bu dünyada onların peşine lanet taktık" buyrulmaktadır. Bu ayette; Âd kavmi de nasıl bu dünyada Allah'ın gazabına uğradı ise, bu gazap Hûd kavmi için de geçerli olacaktır bildirilmektedir.⁸³ Ebu'd-Derda'nın (ö. 32/652) rivayet ettiği hadiste ise Resûlullah (s.a.s.) esir alınan hamile bir kadınla cinsi münasebette bulunmak isteyen birine "Vallahi, içimden geçti, bu adama öyle bir lanet edeyim ki, bu lanet onunla beraber kabrine girsin" ⁸⁴ buyurmuştur.

Ahiretteki lanete gelince; Kur'ân'da ahiretteki lanet ile dünyadaki lanet birlikte zikredilmiştir. Mesela; Kur'ân'da Allah'ın Resulünü incitenlerin hem dünyada hem de ahirette lanetleneceği,⁸⁵ yine namuslu kadınlara iftira edenlerin de hem dünyada hem de ahirette lanetleneceği⁸⁶ bildirilmiştir. Yine Kur'ân'da Âd kavmi ve Firavun'un tebaasıyla alakalı olarak (وَأْتِئُوا فِي هَذِهِ الدُّنْيَا لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ) "Onlar hem bu dünyada hem de kıyamet gününde lânetle takip olundurlar"⁸⁷ buyrularak bu dünyada nasıl Allah'ın laneti yani cezası, azabı onların başına geldi ise ahirette de onların peşinde olacağı bildirilmektedir. Dikkat edilirse Kur'ân'da (أتبع) kelimesi ma'lûm ve meçhûl sığada kullanılmakta⁸⁸ ve bu kelime bu dünyada cezanın onları bulduğu ve ahirette de bu cezanın onları takip edeceği bildirilmektedir.⁸⁹ Buna istinaden dünyada lanetlenmiş kimsenin ahirette lanetlenmiş sayılacağı denilebilir. Netice olarak zahirde bu ayetlerden dünyadaki lanet ile ahirette lanet aynı şeyler olduğu anlaşılabilir da dünyadaki lanet ile ahiretteki lanet aynı şeyler olmadığını daha önce söylemiştik. Nitekim Allah'ın lanet etmesi dünyada başarıdan ve merhametinden mahrum bırakması ahirette ise cezalandırarak rahmetinden uzaklaştırması gibi anlamlara geldiğini

⁸¹ Muhammed b. Cerîr et-Taberî, Câmülü'l-Beyân an Tev'ili Ayı'l-Kur'ân, Thk., Beşşâr 'Avvâd Ma' rûf ve İsmâ Fâris el-Harşânî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1994, 1/443.

⁸² Hûd, 11/60, 99; Nûr, 24/23; Kasas, 28/ 42; Ahzâb, 33/57.

⁸³ et-Taberî, a.g.e., IV/288.

⁸⁴ Müslim, Nikah, 139.

⁸⁵ Ahzâb, 33/57.

⁸⁶ Nûr, 24/23.

⁸⁷ Hûd, 11/60; Ayrıca bk., Hûd, 11/ 99.

⁸⁸ Hûd, 11/60,99, Kasas, 28/42.

⁸⁹ et-Taberî, a.g.e., IV/308.

daha önce belirtmiştik.⁹⁰ Gerek dünyada Allah'ın lanetlemesi gerekse ahirette Allah'ın lanetlemesi bir kişi için çok ağır bir cezadır. Zaten Kur'ân'da lanetlenmenin kötü bir şey olduğuna vurgu yapılır: (وَأَتَّبِعُوا فِي هَذِهِ لَعْنَةً وَيَوْمَ الْقِيَامَةِ بِئْسَ الرَّفْدُ) (الْمَرْفُودُ) "Onlar burada da, kıyamet gününde de lânete uğratıldılar. (Onlara) verilen bu armağan ne kötü armağandır!"⁹¹

Hulasa Kur'ân'da Allah'ın laneti ile yaratılmışların laneti arasında fark vardır. Allah'ın laneti dünyada hayır ve başarıdan mahrum bırakırken ahirette de cezalandırmak yoluyla gerçekleşir. Diğerlerin laneti ise gerek sövmek ve gerekse Allah'ın lanetinin lanetlenen kimse üzerine olmasını istemek suretiyle sözle sınırlı kalır.

Hadislerde Lanet

Hadislerde lanet kelimesinin anlam alanları Kur'ân'daki anlam alanları ile yakınlık göstermektedir. Mesela; daha önce bahsettiğimiz bir hadiste; Peygamber Efendimiz (s.a.s.) (إِتَّقُوا الْمَلَاعِنَ وَ أَعْدُوا النَّبْلَ) "İnsanların oldukları yerlerde hacet gidermeyin ve hacetten önce taşlar hazırlayınız" buyurmuştur. Yani bu hareketi yapanların lanetlenmeyi gerektirir. Nitekim Ebû Hüreyre'den nakledilen bir başka rivayet göre; Resulullah (s.a.v.): "Çok lanet ettiren iki şeyden sakının" buyurmuş, Ashab: "Bu çok lanet ettiren iki şey nedir Ya Resulâllah?" diye sorduğunda Resulullah (s.a.v.): "İnsanların yoluna veya gölgesine hacet gidermektir." buyurmuştur.⁹²

Bu şekildeki bir kavramın bir türevinin farklı bir anlamda kullanıldığını hadislerden öğreniyoruz. Yine Resûlullah'tan (s.a.s.) rivayet edildiği bir adamın devesine lanet ettiğini duyduğunda "Ona hem lanet ediyor hem de biniyor musun?" diye sorar. Bunun üzerine hiç kimse o deveye binmez.⁹³ Kimsenin o deveye binmemesinin sebebi kanaatimizce bu lanetlenen şeyin Allah'ın rahmetinden uzaklaşmış olması ve bundan dolayı ona yaklaşmanın doğru olmamasıdır. Nitekim lanetlenen şeytana nasıl yaklaşmak onun izinden gitmek yanlış ise lanetlenen bir deveye de kimse yaklaşmamış ve ona binmemiştir. Buna benzer bir diğer rivayette ise; İmran İbnu Huseyn (r.a.) şöyle diyor: "Resûlullah (s.a.s.) bir seferdeydi. Ensârdan bir kadın devesinin üzerinde giderken yüksek sesle devesine lanet okudu. Bunu işiten Hz. Peygamber (s.a.v.): 'Devenin üzerindeki eşyaları alın ve

⁹⁰ bk., bu makale, s. 7.

⁹¹ Hûd, 11/99.

⁹² Müslim, Tahâret, 20.

⁹³Ebu Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmed b. İbrâhim es-Semekandî, Tefsiru's-Semarkandî, Thk., Ali Muhammed Mu'avved, Adil Ahmed Abdulmevcûd ve Zekeriyya Abdulmecid en-Nubiyyi, Dâru'l-Kütubu'l-İlmiyye, Beyrut 1993, II/434.

deveyi salıverin, zira artık o lanetlenmiştir' buyurdular." İmran (r.a.) der ki: "Sanki ben deveyi insanlar arasında yürürken görür gibiyim, kimse ona dokunmuyordu." 94

Hz. Peygamber (s.a.s.) asıl itibariyle lanet etmeyi yasaklamıştır. Nitekim bunu bir çok hadiste ve sahabenin bize ulaştırdığı haberlerde görürüz. Mesela; Hz. Peygamber (s.a.s.) bir hadisin de (ليس المؤمن بالسبّ ولا بالطعان ولا باللعان) "Mümin küfür eden, ayıplayan ve lanet eden olamaz" buyurmuş,⁹⁵ bir diğer hadisin de ise Hz. Peygamber (s.a.s.) (لا يَكُونُ اللَّعَانُونَ شُفَعَاءَ وَ شُهَدَاءَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) "Laneti çok yapanlar kıyamet günü şefaatçi olamazlar, şahid de olamazlar" buyurmuşlardır.⁹⁶ Bir diğer hadiste Hz. Peygamber (s.a.s.) (لا يَبْغَى لَصَادِقٍ أَنْ يَكُونَ لِعَانًا) "Siddik bir kimseye lanetleyici olmak yakışmaz" buyurmuştur.⁹⁷

Fakat hadislerle bakılınca da Hz. Peygamber'in (s.a.s.) de lanet ettiği bazı gruplar vardır ki bunlar şunlardır; Ana babaya iftira edenler,⁹⁸ babasından başkasına nesep iddiasında bulunanlar,⁹⁹ faiz alıp verenler,¹⁰⁰ rüşvet alıp verenler ve karaborsacılık yapanlar,¹⁰¹ Allah'tan başkası adına hayvan kesenler ve âmânun yolunu şaşırtanlar,¹⁰² kadınlara benzemeye çalışan erkekler ve erkeklerle benzemeye çalışan kadınlar,¹⁰³ kocasının davetine icabet etmeyen kadınlar,¹⁰⁴ vücuda dövme yaptıran ve hilkâti (Allah'ın yarattığı şekli) değiştirenler,¹⁰⁵ ezanı duyduğu halde namaza icabet etmeyenler,¹⁰⁶ ana ile çocuğunun arasını ayıranlar¹⁰⁷ ve hayvanlara işkence yapanlar¹⁰⁸ vb. gibi gruplara Hz. Peygamber'in (s.a.s.) lanet ettiği hadislerde görülür.

Kur'ân'da Lanet Kelimesi ve Türevlerinin Kullanım Şekilleri

⁹⁴ Müslim, Birr 80; Ebu Davud, Cihad, 55.

⁹⁵ Tirmizî, Birr, 48.

⁹⁶ Müslim, Birr, 85.

⁹⁷ Müslim, Birr, 84, Tirmizî, Birr, 72.

⁹⁸ Müslim, İman, 146.

⁹⁹ Müslim, İman, 146.

¹⁰⁰ Nesai, Zinet, 25.

¹⁰¹ Tirmizî, Ahkâm, 9.

¹⁰² Müslim, Edahi, 43.

¹⁰³ Tirmizî, Edeb, 34.

¹⁰⁴ Ebu Davud, Nikah, 41.

¹⁰⁵ Ebu Davud, Tereccül, 5.

¹⁰⁶ Tirmizî, Salat, 149.

¹⁰⁷ İbn Mace, Ticâret, 46.

¹⁰⁸ Müslim, Sayd, 59.

Kur'an'da en çok kullanılan lanet şekillerinden birisi olarak Allah'ın laneti (لعنة الله) görülmektedir. Yedi ayette Allah'ın laneti tabiri kullanılmaktadır.¹⁰⁹ Allah'ın lanetinden kasıt; Allah'ın rezil etmesi¹¹⁰ ve Allah'ın rahmetinden, mağfiretinden ve hidayetinden uzaklaştırması,¹¹¹ rahmetinden kovması,¹¹² hayırdan uzaklaştırma¹¹³ gibi anlamlar verilmiştir. es-Semerkandî (ö. 373/983) tefsirinde bu tabiri Allah'ın kızgınlığı ve azabı olarak yorumluyor.¹¹⁴

Bakara 161. ayette Allah (c.c.); (إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا وَمَاتُوا وَهُمْ كُفَّارًا أُولَئِكَ عَلَيْهِمْ لَعْنَةُ اللَّهِ) (أَجْمَعِينَ وَالْمَلَائِكَةَ وَالنَّاسِ) "Kâfir olup küfründe ısrar ederek bu halle can verenler yok mu! Allah'ın lâneti de onlara, meleklerin lâneti de, bütün insanların lâneti de" şeklinde buyurup kendi lanetinin yanında meleklerin ve bütün insanların lanetinin de kâfir olup kâfir olarak ölenlerin üzerine olmasını buyuruyor. Bu ayette el-Kurtubî, (ö. 671/1273) şöyle demiştir:¹¹⁵ Eğer denilse ki; bütün insanlar lanet etmez; çünkü bir kişi kendisi ile aynı düşüncede olan yani Hz. Muhammed'e (s.a.s.) inanmayan dava arkadaşlarına lanet etmez. Buna üç şekilde cevap verilebilir. İlk olarak; insanların çoğunluğunun laneti bütün insanların lanet etmesi olarak kabul edilir. Çoğunluğun hükmü azınlığı galebe çalmıştır. İkinci olarak; Suddî şöyle demiştir. "Herkes zalime lanet eder. Eğer *kâfir* de zalime lanet ederse kendisine lanet etmiş olur. Çünkü *kâfir* zalimdir." Üçüncü olarak; Ebu'l-Aliye şöyle demiştir. " Bundan maksat kıyamet günü kâfirleri, kendi kavmi diğer bütün insanlarla beraber lanetleyecektir. Ki Allah Kur'an'da; 'Sonra da kıyamet günü, bir kısmınız, bir kısmınızı inkâr edecek, bir kısmınız, bir kısmınıza lânet okuyacak ve yurdunuz ateştir ve size hiçbir yardımcı yoktur'¹¹⁶ buyurmuştur."

(لعنة الله)'in kullanıldığı bir değer ayet ise mübâhale (ibtihâl) ayeti olarak Âl-i İmrân 61. ayettir. Mübâhele, karşılıklı her iki grup tarafından zalime bed-

¹⁰⁹ Bakara, 2/89, 161; Âl-i İmrân, 3/61,87; 'Arâf 7/44; Hûd, 11/18; Nûr, 24/7.

¹¹⁰ Taberi, a.g.e., I/291.

¹¹¹ Ebu İshak İbrahim ez-Zeccâc, Meani'l-Kur'an, Thk., Abdulcelil Abdusselbî, Alemu'l-Kütub, Beyrut 1988, III/44; Ebu Bekr Muhammed b. Uzeyz es-Sicistânî, Nuzhetu'l-Kulûb fi Tefsiri Garibi'l-Kur'an'l-Azim, Thk., Yusuf Abdurrahman Mar'aşlı, Dâru'l-Marife, Beyrut 2013, s. 387; el-Kurtubî, a.g.e., II/247.

¹¹² Abdurrahmân b. Hasan en-Nefîsî, et-Tefsiru'l-Mubîn, Mektebetü'l-Melik Fehd, Riyad 2008, IV/307.

¹¹³ el-Cürcânî, a.g.e., II/196; Ebu İshak es-Sa'lebî, el-Keşşâf ve'l-Beyân, Thk., Muhammed b. Aşûr, Dâru Ehyâu Turası'l-Arabî, Beyrut 2002, I/234.

¹¹⁴ İbrâhîm es-Semerkandî, a.g.e., I/136.

¹¹⁵ el-Kurtubî, a.g.e., 2/488.

¹¹⁶ Ankebût, 29/25.

dua edilmesine denir.¹¹⁷ Veya bir tartışma esnasında haksız ve yalancı olanın Allah'ın lânetine uğraması için beddua edilmesine denir. Sözlükte “*yalancı ve zalim olana birlikte beddua etmek, lânetleşmek*” manasındaki mübâhele kelimesi Kur'ân'da iftiâl kalıbında (ibtihâl) olmak üzere sadece Âl-i İmrân 61. ayette geçer. Mübâhele ayetinin de içinde bulunduğu Âl-i İmrân sûresinin ilk seksen ayetinin nüzûl sebebi olarak Necran Hıristiyanlarından bir heyetin Hz. Peygamber'le (s.a.s.) yaptığı tartışma gösterilmiştir. Resûl-i Ekrem'in (s.a.s.), İslâmiyet'e girmeyi veya cizye ödemeyi teklif eden mektubunu alan Necran Hıristiyanları hicri 9 (m. 631) yılında Medine'ye bir heyet gönderdiler. Resûlullah (s.a.s.) bunları Müslümanlığa davet edince heyetin reisi Ebû Hârîse, “*Biz senden önce Müslüman olduk*” dedi. Hz. Peygamber (s.a.s.) domuz eti yemeleri, haça tapmaları ve İsâ'yı (a.s.) Allah'ın oğlu kabul etmeleri sebebiyle İslâmiyet'i benimsemiş sayılmayacaklarını bildirdi. Bunun üzerine heyet mensupları İsâ'nın (a.s.) babasının kim olduğunu sordular. Kaynakların belirttiğine göre Resûl-i Ekrem (s.a.s.) bu soruya hemen cevap vermemiş. Kısa bir müddet sonra da Âl-i İmrân sûresinin ilk seksen ayeti nazil olmuştur. Bu ayetlerde Hıristiyanlık hakkında bilgi verilmekte, İsâ'nın (a.s.) babasız olarak dünyaya gelişine Adem'in (a.s.) annesiz ve babasız olarak yaratılışı örnek gösterilmekte, daha sonra da mübâhele ayeti yer almaktadır: “*Artık bu bilgilerden sonra İsâ'nın şahsiyeti ve gerçeğin mahiyeti hakkında seninle tartışmaya kalkışacak olanlara de ki: Gelin, sizler ve bizler dahil olmak üzere siz kendi çocuklarınızı, biz de kendi çocuklarımızı, siz kendi kadınlarımızı biz de kendi kadınlarımızı çağıralım, sonra cânu gönülden dua edelim de Allah'tan yalancılar üzerine lânet dileyelim*”. Hz. Peygamber (s.a.s.) mübâhele ayetinin nüzûlünden sonra Hasan, Hüseyin, Fâtıma ve Ali ile birlikte Necran heyetinin yanına gitti; ilgili ayetleri okuyarak kendilerini mübâheleye davet etti. Necranlılar kısa bir istişareden sonra Hz. Muhammed'in (s.a.s.) peygamber olma ihtimalini göz önünde bulundurarak mübâheleye cesaret edemediler. Cizye ödemek şartıyla anlaşma yaptılar ve ülkelerine döndüler.¹¹⁸

Bu ayette geçen (إِنْتَهَل) kelimesinin mastarı olan (الْبُهْلَةُ) kelimesi (اللَّعْنَةُ) kelimesi ile müradif olarak kullanılmıştır. Çünkü (بُهْلَةُ اللَّهِ) “*Allah ona lanet etti*” demek (لَعْنَةُ اللَّهِ) demektir.¹¹⁹ Aynı şekilde (نَبْتَهَل) kelimesi de (نَلْتَعَن) demektir.¹²⁰

¹¹⁷ Ebu Hasan Muhammed el-Vâhidî, Tefsiru'l-Basît, Thk., Muhammed Salih el-Hamâdî, Mektebetü'l-Melik Fehd, Riyad 2009, V/320.

¹¹⁸ Mustafa Fayda, Mübâhele mad., DİA, XXXI/425, İstanbul 2006; Ayrıca bk., es-Sa'lebî, a.g.e., III/85.

¹¹⁹ Ebu Kasım Carullah Mahmud b. Umer Ahmed ez-Zemahşerî, el-Keşşâf, Thk., Halil Mâmûn Şeyhâ, Dâru'l- Marife, Beyrut 2009, s. 175.

¹²⁰ es-Semekandî, a.g.e., I/274.

Bundan dolayı mübahele ayeti dedikleri gibi mülâane ayeti de demişlerdir. Türkçemize lanetleşmek olarak geçmiştir. İbtihâl kelimesi aynı zamanda Allah'a yalvarmak, niyaz etmek manasına da gelebilir.¹²¹

Daha önce de belirttiğimiz gibi Allah'ın laneti bazen insanlar ve meleklerin laneti ile beraber kullanılmaktadır. Bundan dolayı burada bir fark olmalıdır ki Allah'ın laneti ile insanları laneti aynı şey değildir. Allah'ın laneti ile kasıt Allah'ın dünyada rahmetinden uzak olmak ahrette ise azabına müstahak olmaktır. Fakat insanların ve meleklerin laneti beddua etmek sövmek, kötölemek ve aşağılamak gibi düşünülebilir.

Lanet kelimesi daha önce söylediğimiz gibi Allah'ın rahmetinden uzaklaştırma manasında kullanılmıştır. Bu manadaki kullanımı Kur'an'da da sık sık görülmektedir. Bu şekildeki kullanımı genellikle (لعن الله - لعنه الله - لعنهم الله) ibaresi ile ifade edilir.¹²² İlk olarak Mukatil b. Süleyman (ö. 150/767) Bakara 88. ayette (وَقَالُوا قُلُوبُنَا غُلْفٌ بَلْ لَعَنَهُمُ اللَّهُ بِكُفْرِهِمْ فَقَلِيلًا مَّا يُؤْمِنُونَ) " *Dediler ki: kalplerimiz örtülü, kılıf içinde. İş öyle değil. Küfürleri yüzünden Allah onları rahmetinden uzaklaştırdı. Onun için azı, pek azı inanır* " kullanılan lanet kelimesi kalbin mühürlenmesi olarak anlaşılmıştır.¹²³ Yine bu ayette geçen (لَعَنَهُمُ اللَّهُ) ibaresinden anlaşılan; Allah'ın Yahudileri inkârlarından dolayı rahmetinden uzaklaştırması,¹²⁴ kovması¹²⁵, rezil etmesi¹²⁶ ve helak etmesidir. Yahudilerin Allah'ın gönderdiği resulleri inkâr etmeleri, Allah'ın ayetleriyle karşı mücadele etmeleri ve Peygamberleri yalamalarından dolayı Allah'ın rahmetinden kovulup uzaklaşmışlardır.¹²⁷ Allah'ın rahmetinden uzaklaştırma ise başarısından ve hidayetinden uzaklaştırması demektir.¹²⁸

Lanet kelimesi Kur'an'da bir de (ملعون) türeviyle kullanılmıştır. İsrâ sûresi 60. ayette (وَإِذْ قُلْنَا لَكَ إِنَّ رَبَّكَ أَحَاطَ بِالنَّاسِ وَمَا جَعَلْنَا الرُّؤْيَا الَّتِي أَرَيْنَاكَ إِلَّا فِتْنَةً لِلنَّاسِ وَالشَّجَرَةَ) " *Hani sana: Rabbin, insanları çepeçevre kuşatmıştır, demiştik. Sana gösterdiğimiz o rüyayı da, Kur'an'da lânetlenen ağacı,*

¹²¹ el-Vahidî, a.g.e., V/323.

¹²² bk., Bakara, 2/88; Nisâ, 4/46-52-93-118; Maide, 5/60; Tevbe, 9/68; Ahzâb, 33/57-64; Muhammed,47/23; Fetih, 48/6.

¹²³ Mukatil b. Süleyman, Tefsirü Mukatil b. Süleyman, Thk., Abdullah Mahmut, Müessesü'l-Tarihi'l-Arabî, Beyrut 2002, I/134.

¹²⁴ el-Kurtubi, a.g.e., II/247; es-Sa'lebî, a.g.e., I/234.

¹²⁵Hüseyin Hân el-Kanûcî, Fethu'l-Beyân fi Mekâsıd'l-Kur'an, Thk., Abdullah b. İbrahim el-Ensârî, Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut 1996, I/220.

¹²⁶ es-Semerkandî, a.g.e., I/136; ez-Zemahşerî, el-Keşşaf, s. 86.

¹²⁷ et-Taberî, a.g.e, I/288.

¹²⁸ el-Kurtubi, a.g.e., II/247.

ancak insanları sınamak için meydana getirdik. Biz onları korkuturuz da, bu onlara, büyük bir azgınlıktan başka bir şey sağlamaz. " Bu ayette geçen (وَالشَّجَرَةَ الْمَلْعُونَةَ) ifadesi müfessirlerin çoğunluğuna göre zakkum ağacıdır. Bu ağacın lanetlenmesinden maksat ise o ağaçtan yiyenin lanetlenmesidir. Nitekim Kur'an'da (إِنَّ شَجَرَةَ الزُّقُومِ طَعَامُ الْأَثِيمِ) "Doğrusu günahkârların yiyeceği zakkum ağacıdır" buyrulmuştur.¹²⁹ Zeccâc (ö. 311/923) ise Arapların her sevilmeyen yiyecek için lanetlenmiş kelimesini kullandıkları çünkü lanet kelimesini aslının rahmetten uzak olmak olduğunu söylemiştir.¹³⁰

Kur'an'da lanet kelimesinin kullanım şekillerine bakıldığında Kur'an'da lanet kelimesi en başta şeytan, daha sonra kâfirler, Ehl-i Kitab ve müminleri için kullandığı görülmektedir. Bu gruplara yapılan lanetlerin aynı anlamı ifade ettiği söylemek yanlış olur. Zira şeytana yapılan lanet ile mümine yapılan lanet kanaatimizce aynı değildir. Bundan dolayı bu ayetlerde geçen lanet şekillerine bir göz atmamızda fayda vardır.

1- Şeytana Yönelik Yapılan Lanet:

Buna Sad 78. ayeti örnek verebiliriz.¹³¹ Bu ayette Rabbimiz (وَإِنَّ عَلَيْكَ لَعْنَتِي) "Ve şüphe yok ki ceza gününe dek benden lânet sana" buyurmaktadır. Buradaki lanetten maksat kıyamet gününe kadar şeytanın cennetten kovuldu anlamındadır.¹³² Yani lanet kelimesi bu ayette kovulmak manasında kullanılmıştır. Zaten şeytan için cennetten kovulmuş (الطريد) kelimesi kullanılmakla beraber (الشيطان اللعين) ifadesi de kullanılmaktadır. Daha önce belirttiğimiz gibi kavminden kovulan biri için de (الرجل اللعين) kovulmuş adam ifadesi kullanılırdı. Hatta bu kişi için (لعنه قومه) "Kavmi ona lanet etti" yani kavmi taşkınlık ve kavmine yakışır şeyler yapmadığından dolayı kendi himayesinden çıkarıp kovdu anlamında bir ifade de kullanılmıştır.

2- Bütün Kâfirlere Karşı Yapılan Lanet:

Allah (c.c.) genel olarak şeytana lanet ettikten ikinci olarak kovulmuş şeytana tabi olan kâfir gruplara lanet etti. Mesela Allah (c.c.) (إِنَّ اللَّهَ لَعَنَ الْكَافِرِينَ وَأَعَدَّ) " Şüphe yok ki Allah, kâfirlere lânet etmiştir ve onlara, yakıp kavurucu bir

¹²⁹ Duhân, 44/43-44.

¹³⁰ el-Kanûcî, a.g.e., VII/415.

¹³¹ Ayrıca bk. Hicr, 15/35; Nisâ, 4/118.

¹³² et-Taberî, a.g.e., VI/362.

azap hazırlamıştır”¹³³ buyurmaktadır. Kâfirlere edilen lanet kelimesinden maksat Allah'ın rahmetinden kovması, uzaklaştırması anlamında kullanılmıştır.¹³⁴

3- Genelde Ehl-i Kitaba Özeldde İse Yahudilere Lanet:

Allah (c.c.) Kur'ân'da lanet ettiği üçüncü bir grup olarak genel ehli kitaba ve özeldde ise Yahudilere lanet etmiştir. Mesela Kur'ân'da (لُعِنَ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ عَلَى لِسَانِ دَاوُدَ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ذَلِكَ بِمَا عَصَوْا وَكَانُوا يَعْتَدُونَ) *“İsrailoğullarından kâfir olanlara Dâvûd'un diliyle de lânet edilmişti, Meryem oğlu İsa'nın diliyle de lanet edilmişti. Bu da isyan ettiklerinden ve aşırı gittiklerindendi”*¹³⁵ buyrulmaktadır. Burada lanetlenmekten maksat cezalandırılmalarıdır.¹³⁶

4- Genel Olarak Müslümanların Davranışlarına Göre Lanet:

Allah (c.c.) öncelikle lanet edilmeye en müstahak kişiden başlayarak şeytana lanet etmiştir. Sonra hiç inanmayan kâfirlere, daha sonra ehli kitaba, özellikle de Yahudilere ve en sonunda iman etmiş fakat birtakım kötü davranışlarda bulunan Müslümanlara lanet etmiştir. Mesela; (إِنَّ الَّذِينَ يَكْتُمُونَ مَا أَنْزَلْنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ (وَالْهُدَى مِنْ بَعْدِ مَا بَيَّنَّاهُ لِلنَّاسِ فِي الْكِتَابِ أُولَئِكَ يَلْعَنُهُمُ اللَّهُ وَيَلْعَنُهُمُ اللَّاعِنُونَ) *“İndirdiğimiz apaçık delilleri ve hidayeti, Kitapta açıklamamızdan sonra onları gizleyenler var ya, işte hem Allah lanet eder, hem de bütün lanet ediciler lanet eder”*¹³⁷ ayetinde olduğu gibi Allah'ın ve lanet edicilerin bu fiilleri yapanlara lanet etmesi gibi. Daha önce belirttiğimiz gibi burada lanet edicilerin insanlar, melekler veya Allah'ın yaratmış olduğu diğer canlılar olabilir. Burada Allah'ın lanet etmesi Allah'ın uzaklaştırması ve cezalandırması manasındadır. Ancak lanet edicilerin lanet etmesi; Allah'tan lanet edilmesi gerekenlere lanet etmesini istemeleriyle olur. İnsanoğlu ve diğer mahlûkat (اَللّٰهُمَّ اِنِّعْهُ) şeklinde diyerek lanet ederler. Çünkü lanet etmek rahmetten uzaklaştırma manasında¹³⁸ olduğundan insanoğlu ve sair mahlûkatın böyle bir tasarrufta bulunma yetkisi yoktur.

Kur'ân'da zalim olan gruplara da lanet edilmiştir. Mesela; (وَنَادَى أَصْحَابُ الْجَنَّةِ أَصْحَابَ النَّارِ أَنْ قَدْ وَجَدْنَا مَا وَعَدَنَا رَبُّنَا حَقًّا فَهَلْ وَجَدْتُمْ مَا وَعَدَ رَبُّكُمْ حَقًّا قَالُوا نَعَمْ فَأَذَّنَ مُؤَذِّنٌ تَبْيِينَهُمْ أَنْ لَعْنَةُ اللَّهِ عَلَى الظَّالِمِينَ) *“Cennet ehli, cehennem ehline biz, Rabbimiz bize neler va'd ettiyse gerçek olarak hepsini bulduk, siz de Rabbinizin size va'd ettiğini gerçek bir surette elde ettiniz mi? diye nida eder, onlar da evet derler, derken aralarında bir münadi,*

¹³³ Ahzâb, 33/ 64 Ayrıca bk., Bakara, 2/ 89, 161; Âl-i İmrân, 3/ 87; Mâide, 5/78.

¹³⁴ el-Kurtubî, a.g.e., XVII/238.

¹³⁵ Mâide, 5/ 78, Ayrıca bk., Nisâ 4/46, 47, 52; Mâide, 5/13.

¹³⁶ es- Sa'lebî, a.g.e., IV/96.

¹³⁷ Bakara, 2/159.

¹³⁸ et-Taberî, a.g.e., I/443.

Allah'ın lâneti zalimlere diye bağıtırır."¹³⁹ Burada lanet kelimesinden maksat Allah'ın azabıdır. Çünkü cennet ehli cehennem ehline "Biz rabbimizin bize va'd ettiği nimetlere kavuştuk ve siz de rabbiniz size va'd ettiği azaba kavuştunuz mu?" diyecektir.¹⁴⁰ Daha sonra müezzin yani bir melek aralarında nida edip Allah'ın lanetinin zalimlerin üzerine olması söyleyecek. Yani Allah'ın va'd edilen azabın cehennem ehli olan zalimleri üzerine olmasını nida edecek.

Resûlullah'a (s.a.s.) eziyet edenlere de lanet edilmiştir. Mesela; (إِنَّ الَّذِينَ) يُؤْذُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَأَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا مُهِينًا "Gerçekten de Allah'ı ve Peygamberini incitenlere Allah, dünyada da lânet etmiştir, ahirette de ve onlara, horlayıcı, aşağılatıcı bir azap hazırlamıştır." ¹⁴¹ Yani Allah Resûlullah'a (s.a.s.) eziyet edenleri bu dünyada rahmet ve muvaffakiyetin mahrum bırakıp ahirette ise cezalandıracaktır.

Namuslu kadınlara iftira edenlere de lanet edilmiştir. Mesela; (إِنَّ الَّذِينَ) يَزْمُونَ الْمُحْصَنَاتِ الْغَافِلَاتِ الْمُؤْمِنَاتِ لَعُنُوا فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ "Hiçbir şeyden haberi olmayan hür, namuslu, inanmış kadınlara iftira edenlere, dünyada da lânet edilmiştir, ahirette de ve onlardır pek büyük azap."¹⁴²

Sebepsiz yere adam öldürenlere de lanet edilmiştir. Mesela; (وَمَنْ يَقْتُلْ مُؤْمِنًا) (مُتَعَمِّدًا فَجَزَاؤُهُ جَهَنَّمُ خَالِدًا فِيهَا وَغَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِ وَلَعَنَهُ وَأَعَدَّ لَهُ عَذَابًا عَظِيمًا) "Ve kim bir mümini kasten öldürürse cezası cehenneme atılmaktır, ebedi kalır orada ve Allah ona gazap eder ve rahmetinden uzaklaştırır onu ve ona pek büyük bir azap hazırlamıştır da."¹⁴³

Kur'an'da bir de münafıklara lanet edilmiştir. Mesela; (وَعَدَّ اللَّهُ الْمُنَافِقِينَ) (وَالْمُنَافِقَاتِ وَالْكُفَّارِ نَارَ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا هِيَ حَسْبُهُمْ وَلَعَنَهُمُ اللَّهُ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ) "Allah, nifak sâhibi erkeklerle kadınlara ve kâfirlere cehennem ateşini vaat etmiştir, orada ebedî kalırlar, o yeter onlara ve Allah onlara lânet etmiştir ve onlar içindir bitip tükenmeyen daimî azap."¹⁴⁴

Bir diğer lanet edilen Müslüman tipi ise bozgunculuk eden ve akrabalık bağlarını koparan kişilerdir. Mesela; (فَهَلْ عَسَيْتُمْ إِنْ تَوَلَّيْتُمْ أَنْ تُفْسِدُوا فِي الْأَرْضِ وَتَقَطَّعُوا) (أَرْحَامَكُمْ أُولَئِكَ الَّذِينَ لَعَنَهُمُ اللَّهُ فَأَصَمَّهُمْ وَأَعَمَّى أَبْصَارَهُمْ) "Demek, yüz çevirdiğinizde yeryü-

¹³⁹ 'Arâf, 7/44; Ayrıca bk., Âl-i İmrân, 3/87.

¹⁴⁰ el-Kanûcî, a.g.e., IV/363.

¹⁴¹ Ahzâb, 33/57.

¹⁴² Nûr, 24/23.

¹⁴³ Nisâ, 4/93.

¹⁴⁴ Tevbe, 9/68.

zünde bozgunculuk çıkaracak ve akrabalık bağlarını koparacaksınız öyle mi? İşte bun Allah'ın lanetleyip, kulaklarını sağır, gözlerini kör ettiği kimselerdir."¹⁴⁵

Son olarak lanet edilen Müslüman tipi ise sözlerinde yalan söyleyen kimselerdir. Mesela; (وَالْحَامِسَةُ أَنَّ لَعْنَةَ اللَّهِ عَلَيْهِ إِنْ كَانَ مِنَ الْكَاذِبِينَ) "Beşincide, yalancılardansa Allah'ın laneti yalancının üzerine olsun."¹⁴⁶

Sonuç

Semantik analiz uygulamasının, Kur'ân'ın anlaşılmasına katkı sağlayacağı bir gerçektir. Bilindiği gibi Kur'ân-ı Kerim bir kelimedir ve kelimelerden oluşmaktadır. Kelimelerden yola çıkarak Kur'ân'ı çözümlmek, ayetlerin anlamlarını doğru bir şekilde ortaya çıkarabilmek, semantik ile ilgilenmeyi gerekliliktedir. Bu yönüyle semantik Kur'ân'ı anlama çabası içerisinde olanlar için tutarlı bir yol olarak gözükmektedir.

Kur'ân'da 41 yerde türevleriyle geçen ve 36 ayette kullanılan lanet kelimesi etimolojik olarak kovmak, hayırdan uzaklaştırmak, sövmek, cezalandırma, engellemek ve beddua etmek gibi anlamlara gelir. Bu kavram cahiliye döneminde kabilesinden kovulan birisi için kullanılırdı. Yine cahiliye de bu kavram kralları selamlamak için kullanılırdı.

Kur'ân'da lanet kelimesi yine kovmak, Allah'ın rahmetinden uzaklaştırmak manasında kullanılmakla beraber cezalandırma manasında da kullanılmıştır. Bu kavramın belki de ilk muhatabı olan şeytan için isim türevi olan (اللعين) yani kovulmuş şekli kullanılmıştır. Bunun dışında Kur'ân'da lanet kelimesinin kâfirler, ehli kitap ve fâsik Müslümanlar için kullanıldığı görülmektedir. Ancak kâfirler için kullanılan lanetin mahiyeti ile Müslümanlar için kullanılan lanetin mahiyeti aynı değildir.

Kur'ân'da genel itibarıyla lanet edenler Allah, peygamberler, melekler ve insanlar olduğu göze çarpmaktadır. Bir de lanetleyicilerin varlığından Kur'ân söz etmektedir. Bunların en çok kullanılanı ise, Allah'ın lanet etmesi şeklinde olanıdır. Allah'ın lanet etmesi ve sair mahlûkatın lanet etmesi arasında da fark olduğu aşikârdır. Allah'ın lanet etmesi lanet edilen kişinin dünyada Allah'ın rahmetinden ve muvaffakiyetin mahrum olması ahirette ise cezalandırması manasındadır. Fakat diğer mahlûkatın lanet etmesi Allah'a o kişinin cezalandırması, onun rahmetin uzaklaştırması şeklinde beddua etmesi ile olur.

¹⁴⁵ Muhammed, 47/22-23.

¹⁴⁶ Nûr, 24/7.

KAYNAKÇA

- Abbulbâki**, Muhammed Fuâd, Mu'cemu'l-Müfehres li Elfâzı'l-Kur'ânı'l-Kerim, Dâru'l-Kütubu'l-Mısıryye, Kahire 1945.
- Ahmed b. Fârîs**, Ebu'l-Huseyn, el-Mucmel fi'l-Luğa, Müessesetü'l-Risâle, II. Baskı, Beyrut 1986.
- _____, Mu'cemu Mekâyîsi'l-Luğa, Thk., Abdusselâm Muhammed Harûn, Dâru'l-Fikr, Beyrut 1979.
- Âlî, Cevâd**, el-Mufasssal fi Târihi'l-Arab Kable'l-İslâm, Basım yeri yok, 1993.
- el-Aynî**, Bedruddin Ebu Muhammed Mahmûd b. Ahmed, Umdetü'l-Kâri Şerhu Sahihi'l-Buhârî, Mısır 1972.
- el-Bustânî**, Fuad Efram, el-Muncidu'l-Ebcedî, Dâru'l-Meşrik, X. Baskı, Beyrut 1986.
- el-Bustânî**, Butrûs, Muhîtu'l-Muhît, Mektebetü Lübnan, Beyrut 1987.
- Cübran Mes'ud**, er-Râid, Dâru'l-İlmi li'l-Melâyîn, XII. Baskı, Beyrut 1996.
- el-Cürcanî**, Abdulkâhir, Derecü'd-Dürer, Tal'at Ferhat ve Muhammed Udeyb Şekûr, Dâru'l-Fikr, Beyrut 2009.
- Ebü Dâvud**, Süleyman b. el-Eş'as, es-Sicistântî, Sünen, Thk. 'Izzed 'Ubeyd ed-Da'âs v.d., Dâru İbn Hazm, Beyrut, 1997.
- Fayda**, Mustafa Mübahele mad., DİA, İstanbul 2006.
- el-Ferâhîdî**, Halil b. Ahmet, Kitâbu'l-Ayn, Thk., Abdulhâmid Hendâvî, Daru'l-Kutubu'l-İlmiyye, I. Baskı, Beyrut 2003.
- el-Firûzâbâdî**, Muhammed b. Yakûb, el-Kamûsu'l-Muhît, Dâru'l-Hadîs, Kahire 2008.
- İbn Mâce**, Ebu Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî, Sünen, Thk., İbn Hasan Âlî Selmân, Mektebetü'l-Me'arif, Riyad ts.
- İbn Manzûr**, Ebu'l-Fadl Cemâluddîn Muhammedb. el-İzz b. el-Mukerrem el-Ensârî, Lisânu'l-Arap, Dâru'l-Sâdır, Beyrut trs.
- İbn Sîde**, Ebu'l-Hasan Ali b. İsmail, el-Muhkem ve'l-Muhîti'u'l-A'zam, Thk., Abdulhâmid Hendâvî, Dâru'l-Kutübi'l-İlmiyye, Beyrut 2000.
- el-İsfahânî**, Râğîb, Müfredâtu Elfâzi'l-Kur'ân, Thk., Safvan Adnan Dâvûdî, Daru's-Samiyye, IV. Baskı, Beyrut 2009.
- Karaman**, Hayrettin, Çağrıncı, Mustafa vd., Kur'ân Yolu Türkçe Meal ve Tefsir, DİB. yay., Ankara 2008.
- el-Kanûcî**, Hüseyin Hân, Fethu'l-Beyân fi Mekâsidi'l-Kur'ân, Thk., Abdullah b. İbrahim el-Ensârî, Mektebetü'l-Asriyye, Beyrut 1996.
- el-Kefevî**, Ebu'l-Bekâ el-Hüseynî, Külliyyatu Mu'cemu fi Mustalahatü'l-Furûkî'l-Lüğaviyyi, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1997.
- el-Kurtubî**, Ahmed b. Ömer, Câmi'u'l-Ahkâmi'l-Kur'ân, Thk., Abdullah b. Abdulmuhsin et-Türkî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 2006.

- Mukatil b. Süleyman**, Tefsirü Mukatil b. Süleyman, Thk., Abdullah Mahmut, Müessesetü Tarihi'l-Arabî, Beyrut 2002.
- el-Kuşeyrî**, Muslim b. el-Haccâc, Sahîh-i Muslim, Thk., Muhammed Fuâd Abdulbâki, Dâru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 1991.
- Mustafâ**, İbrâhîm, ez-Zeyyât, Ahmed Hasan, en-Neccâr, Hâmid 'Abdulkâdir ve Muhammed 'Ali, el-Mu'cemu'l-Vasît, Kahire ts.
- Mutçalı**, Serdar, Arapça Türkçe Sözlük, Dağarcık, İstanbul 1995.
- en-Nefîsî**, Abdurrahmân b. Hasan, et-Tefsiru'l-Mubîn, Mektebetü'l-Melik Fehd, Riyad 2008.
- en-Nesâî**, Ebu Abdurrahman Ahmed b. Şuayb Ali, Sünen, Thk., İbn Hasan Âlî Selmân, Mektebetü'l-Me'arif, Riyad ts.
- Sâbân**, Suheyl, Mucemu Elfâzı'l-Arabiyye fi'l-Lüğatı't-Türkiyye, Mektebetü'l-Melik Fehd, Riyad 2005.
- es-Sâhib b. 'Abbâd**, Veziran b. el-'Abbâs, el-Muhît fi'l-Luğa, Thk., Muhammed Hasan el-Yasin, Dâru Alemu'l-Kutub, I. Baskı, Beyrut 1994.
- es-Sa'lebî**, Ebu İshak, el-Keşşâf ve'l-Beyân, Thk., Muhammed b. Aşûr, Dâru Ehyâu Tü-rası'l-Arabî, Beyrut 2002.
- es-Semekandî**, Ebu Leys Nasr b. Muhammed b. Ahmet b. İbrâhîm, Tefsiru's-Semarkandî, Thk., Ali Muhammed Mu'avved, Adil ahmed Abdulmevcûd ve Zekeriyya Abdulmecîd en-Nubiyyi, Dâru'l-Kütubu'l-İlmiyye, Beyrut 1993.
- es-Sicistânî**, Ebu Bekr Muhammed b. Uzeyz, Nuzhetu'l-Kulûb fi Tefsiri Garibi'l-Kur'ânı'l-Azim, Thk., Yusuf Abdurrahman Mar'aşlî, Dâru'l-Marife, Beyrut 2013.
- eş-Şertûnî**, Sa'îd b. 'Abdillâh b. Mihâil, Akrebu'l-Mevârid fi Fusahi'l-Arabiyye ve's-Şevâhid, Mektebetü Ayetullah, İran 1983.
- TDK.**, Büyük Türkçe Sözlük (http://tdk.gov.tr/index.php?option=com_bts&view=bts)
- et-Taberî**, Muhammed b. Cerîr, Câmîlu'l-Beyân an Tev'ili Ayı'l-Kur'ân, Thk., Beşşâr İvâd Ma'rûf ve İsâm Faris el-Harşânî, Müessesetü'r-Risâle, Beyrut 1994.
- et-Tahânevî**, Muhammed Ali b. Ali, Keşşâfu İstilahatı'l-Funûn, (Trc., Abdullah el-Hâlidî), Thk., Ali Dehrûc, Mektebetü Lübnân, Beyrut 1996.
- et-Tirmizî**, Ebû 'Îsâ Muhammed b. 'Îsâ, el-Câmi'u'l-Kebîr, Thk., Beşşâr 'Avvâd M'arûf, Dâru'l-Ğarbi'l-İslâmî, Beyrut, 1996.
- el-Vâhidî**, Ebu Hasan Muhammed, Tefsiru'l-Basît, Thk., Muhammed Salih el-Hamâdî, Mektebetü'l-Melik Fehd, Riyad 2009.
- Yakıt**, İsmail, "Semantik Analizler Işığında Kur'an'da 'Reyb' ve 'Yakîn' Kavramları", Kur'an ve Dil-Dilbilim ve Hermenötik Sempozyumu, Van 17-18 Mayıs 2001.
- ez-Zebîdî**, Muhammed b. Muhammed el-Huseyn, Tâcu'l-Arûs, Thk. Abdulkerim Azbâvî, Dâru Tü-rası'l-Arabî, I. Baskı, Kuveyt 2001.

ez-Zeccâc, Ebu İshak İbrahim, Meani'l-Kur'ân, Thk., Abdulcelîl Abdusselbî, Alemu'l-Kütub, Beyrut 1988. **ez-Zemahşerî**, Ebu Kasım Carullah Mahmud b. Umer Ahmed, el-Keşşâf, Thk., Halil Mâmûn Şeyhâ, Dâru'l- Marife, Beyrut 2009.

_____, Esâsu'l-Belâğa, Thk. Muhammed Bâsıl Uyûnu's-Suûd, Dâru'l-Kutübi'l-İlmiyye, Beyrut 1998.